

**A. Fr. JUAN MATEO ZABALAREN BIGARREN
EHUNURTEURRENA**

JUAN SAN MARTIN

1977ko irailaren 24an ospatu zen Bilbon Aita Juan Mateo Zabalaren bigarren ehunurteurrena, bertako hiriko bibliotekan Euskaltzaindiaren ekimenez.

Bazen ordua gure kultura gizonak ere, beste edonongoak bezala, omenez goraiatzeko eta jendeari ezagutarazteko. Villasante jaunaren agurrezko hitzen ondorean A. Agustin Biain eta A. Lino Akesolo mintzatu ziren Juan Mateo Zabala zenaren bizitzaz eta euskal idazle bezala egin zituen lanetaz. Azkenik, Alfonso Irigoyen mintzatu zen Bilbo eta euskara gaiari buruz.

Izan ere, Juan Mateo Zabala bilbotarra zen, Bilbon jaioa 1777ko irailaren 2lean. Bilboko frantziskotarretan egin zituen latin eta gainerako eliz-ikasketak, lehen aldiz eta Gaztelerrian Teologia. Bilbon bertan Filosofia irakasle izendatu zuten 1804an eta egiteko hontan jarraitu zuen 1808an Napoleón-ek fraideak beren komentuetatik jaurti arte. Orduan, noraezean ibili zen, toki batetik bestera.

Paulo Astarloaren *Apología de la lengua bascongada* obrak piztu zion euskaltzaletasuna, Honek eta Aiñibarrorekin adiskide mina izateak, noski. Sorterriminak ekarri zuen Euskal-Herrira eta 1815. urtetik 1840an hil arte, Zarauzko misiolari komentuan bizi izan zen. Gainera, bertako nagusi izan zen 1826tik 1829 bitartean lehenengo eta 1839tik aurrera gero.

Aita Zabala 1840ko otsailaren 6an hil zen eta handik denbora guti barru Gipuzkoako buruzagi arrotzaren aginduz Zarauzko fraideak sakabanatu behar izan ziren, eta A. Zabalaren lanik gehienak argitaratu gabe zeudenez, hauek barreiatuak izan ziren. Baina gehientsuenak han-hemenka bildu ahal izan ziren, eta denborekin argitaratu ere bai.

Bizkaiko aditzari buruz egin zuen saiaera ederra dugu "El verbo regular vascongado", 1848an Donostiako Baroja inprimategian argitaratu zen Guipuzkoako probintziaren ardurapean, Iztueta eta Iturriagari iritzia eskatu ondorean. Eta bizkaiera ez ezik orduarte beste euskalkietan eginak ziren gramatikalarien lanak ere ezagutzen zituen. Gure aditzaren nortasunez, gramatikolari guziak bezala, harriturik aurkitu zen; narotasunez beteriko aditz-jokoen aberastasunak liluraturik utzi zuen. Liburu hau, nonbait, hil aurretik inprimategirako gerturik zuen, baina ezbeharrez hor gelditu zen zortzi urteko atzerapenez. Hala ere, gainerako lanak atzerapen handiagoa izan zuten, gure zoritxarrerako.

Bere bigarren liburua L. L. Bonaparte printzeak argitaratu zuen 1856an. Bibliografiaz ari zen eta "Noticia de las obras bascongadas que han salido a luz después de las que cuenta el P. Larramendi" zeraman izenez. Egile izenik gabe argitaratu zen, baina Aita Ruiz de Larrinagaren ikerketeri esker, gaur egun badakigu A. Zabala-ren lana zela. Allende-Salazar bibliografoak zinuenez, Aita Zabala-ren lan hau, euskal-literatur bildumetan onena eta osoena zen, geroztikoei ezer kendu gabe, eta J. Vinson anitz baliatu zen lan honekin.

Bere hirugarren liburua, "Fábulas en dialecto vizcaino", bizkaierazko alegiak, Azkue zenak idori zituen Paris-ko Bibliothéque Nationale-an eta J. Urkixori eman zizkion honek RIEV-en argitaratzeko (RIEV, 1907). Baina bilduma hortako guziak ez ziren bereak, Zabala ber berak ere hala zionez. Bertako 23 alegi zituen bereak, 11 J. A. Mogelenak, 1 Bizenta Mogelena eta beste bat Salaberrirena.

Bere alegietatik baditeke guziak berak sortuak ez izatea, baik herbesteetakoetatik euskaratuak ere tarteka direla dirudi, baina bai bazekien hemengo kutsua emateaz eta euskaldun alegilarien artean toki berezia merezi du.

Argitaratu gabe ezagutzen diren esku-izkribuen arteko konjuzazioeri buruzko estudio bat eta sermoi-liburu baten zati bat.

Garai hartako euskalari eta euskaltzale askokin izan zituen har-eman estuak. Hauen arteko ziren Lécluse eta J. P. Ulibarri.

Bere lan sakabanatu hoiek, era hortara gelditzen direnean gertatzen den bezala, betiko galtzeko zorian zeuden. Baina Zabala-ren pertsonalitatea handia izaki, eta berak ongi esana zuen bezala, "Egin-alak ta ezin-egiñak emon ezkeru" derrigorrezkoa zen langintza hura loratu beharra eta ilunpetik historiara irtena euskal-kulturaren onerako. Eta ezagutarazte hau, batez ere I. Ruiz de Larrinaga, J. Eguzkitza, K. Etxegarai eta besteri zor diogu. Azken ureotan, beren euskarazko bilduma eta lan orokorretan xehetasunik aski emana dute Y. Etxaide, S. Onaindia eta M. Zaratek. Eta erdaraz idatziko historietan L. Mitxelena, L. Villasante eta B. Estornés Lasa jaunek. Zerbait gehiago jakin nahi duenak beren lanetara jo beharko du.